

MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN

B. V. D.

ff 6051/13
39

~~15-10-17~~
~~2-11-64~~

26 OCT. 1964
Deze rubricering is
beëindigd na 5

Aan Zijne Excellentie
de Minister-President
Plein 1813 no. 4
te
'S-GRAVENHAGE

Bijlage(n):

1

Uw brief van:

Nr 732.668

Onderwerp:

De Carlistische Beweging.

's-Gravenhage. 27 februari 1964
Stadhoudersplantsoen 25

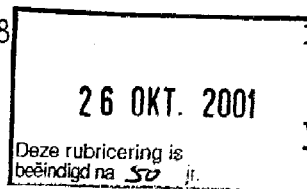
Hierbij heb ik de eer Uwe Excellentie een rapport aan te bieden betreffende de Spaanse Carlistische beweging.

Dit rapport, waarin de meest opvallende en karakteristieke aspecten van het Carlisme worden belicht en waarin ook de positie van de beweging in het Spaanse politieke leven wordt aangegeven, is het resultaat van een dezerzijds ten behoeve van de eigen documentatie uitgevoerde studie. Aangezien het elementen bevat, welke in de verschillende recente publicaties over dit onderwerp, die mede voor deze studie zijn benut, niet of niet voldoende tot uitdrukking zijn gekomen, meen ik er goed aan te doen het U ter kennisneming te doen toekomen.

Voorzover nu reeds valt te bezien mag in bepaalde kringen in ons land een nadere positiebepaling en demonstratie daarvan worden verwacht met betrekking tot het Carlisme in verband met het a.s. huwelijk van H.K.H. prinses Irene.

HET HOOFD VAN DE DIENST
Voor deze
Het Hoofd Kabinet
en Algemene Zaken

Dr. E. Vrieze
Dr. E. Vrieze

H E T C A R L I S M E

Sinds de Spaanse Carlistische beweging hier te lande plotseling in de belangstelling van een breder publiek is gekomen, zijn hierover in de Nederlandse pers talrijke publicaties verschenen. In vele daarvan worden echter een aantal essentialia gemist, waardoor vaak slechts een fragmentarisch beeld is gegeven.

In de volgende beschouwing is getracht de hoofdzaken met betrekking tot het Carlisme samen te vatten tot een afgerond en zoveel mogelijk genuanceerd beeld. Bijzondere aandacht is daarbij besteed aan de ideologie van de beweging alsmede aan de kwestie van de relaties tussen het Carlisme en de "Opus Dei", die van verschillende zijden met kennelijke beduchtheid voor de implicaties aan de orde is gesteld.

In de slotopmerkingen zijn enkele notities verwerkt die de persoonlijke sfeer van de prinselijke fiancé's raken.

De opkomst van de Carlistische beweging

Het Carlisme, ontstaan naar aanleiding van de opvolgingskwestie na de dood van Ferdinand VII van Spanje in 1833, is van het begin af aan meer geweest dan een beweging ter ondersteuning van de troonaanspraken van de zogenaamde Carlistische tak van de Spaanse Bourbons. Het vertegenwoordigt ook een bepaalde geestesrichting. Bovendien is het Carlisme altijd ten nauwste verbonden geweest met politieke bewegingen in de noordelijke Spaanse provincies.

Hoewel de beweerde aanspraken op de Spaanse kroon in de honderdertigjarige geschiedenis van het Carlisme steeds het voornaamste motief hebben gevormd voor de ondernomen acties (waaronder verschillende opstanden en burgeroorlogen), zijn het toch deze min of meer accidentele allianties met ideologische en politieke stromingen geweest, die de beweging haar specifieke karakter verleenden.

Toen Ferdinand VII in 1833 overleed - na enkele jaren tevoren de Salische wet bij pragmatieke sanctie buiten werking te hebben gesteld - werd het opvolgingsrecht van zijn minderjarige dochter Isabella onder andere verdedigd door de liberale bourgeoisie (die haar overigens later zelf ten val zou brengen). Ferdinands broer Carlos, tot aan de opheffing van de Salische wet de voornaamste troonpretendent,

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 5-2 jr.

zocht tegen deze nieuwlichters vooral steun bij de conservatieve klerikalen. Het was deze verbintenis die de voornaamste trekken zou bepalen van de politieke ideologie van het Carlisme. De eerste Carlisten verklaarden zich tegen de Franse Revolutie en haar gevolgen en zelfs tegen de ideeën van de Verlichting, die in de 18e eeuw tot in Spanje waren doorgedrongen. De latere Carlisten zouden hun opvattingen voor wat de wezenlijke punten betreft nauwelijks wijzigen.

Door een toevallige omstandigheid kreeg Carlos voor zijn oorlog tegen Isabella de beschikking over een uiterst strijdvaardig leger toen de Basken hem tot hun bondgenoot kozen ten behoeve van hun eigen particuliere zaak. De Basken, die de druk van de Centrale Regering moeilijk verdroegen, hadden zich ten tijde van Ferdinands dood namelijk juist opgemaakt om opnieuw van de koning een aantal fueros - privileges - af te dwingen. Zelfbestuur met vrijstelling van Spaanse krijgsmacht maar vooral vrijstelling van belastingen nam onder de begeerde particularistische vrijheden een voorname plaats in.

Hoewel Carlos na enkele jaren door de Basken in de steek werd gelaten, toen dezen zich hun voorrechten zagen toegewezen, was deze korte episode van beslissende betekenis voor de vorming van het karakter van de Carlistische beweging. Nog verschillende malen werd het bondgenootschap tussen het Carlisme en de naar regionale autonomie strevende provinciale volksleiders hersteld. In de Spaanse burgeroorlog recruteerden de Carlisten hun requetes eveneens voornamelijk in de noordelijke provincies.

De leuze "Dios, Fueros, Patria y Rey" (God, Privileges, Vaderland en Koning) vindt haar oorsprong in de eerste jaren van de Carlistische beweging. Ze drukt meer uit dan alleen de eis, dat de Spaanse kroon zal worden toegewezen aan een lid van het huis van de eerste Carlos. Ze vertegenwoordigt tevens zekere godsdienstige, sociaal-economische en politieke inzichten, een religieus-militair getinte ideologie, een politieke mentaliteit. Dat dit inderdaad het geval is, bleek duidelijk, toen de laatste "echte" Carlistische troonpretendent, Alfonso Carlos, in 1936 kinderloos overleed en de Carlistische tak van de Bourbons daarmee uitstierf. De Carlistische

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 50 jr.

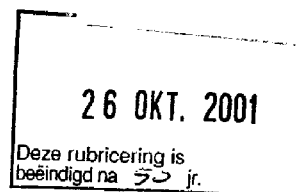
beweging bleef nagenoeg intact en aanvaardde - weliswaar niet in haar geheel - de door Alfonso Carlos aangewezen regent-pretendent, afkomstig uit een tak van de Bourbon-familie die praktisch buiten de Carlistische traditie stond.

De gekozene was Alfonso's neef, prins Xavier de Bourbon-Parma, een rechtstreekse afstammeling van Philips V, die de overgrootvader was van de eerdergenoemde Ferdinand VII. Kort na zijn verkiezing, op 18 juli 1936, ondertekende Xavier samen met de opstandige generaal Mola een document, waarin hij zijn medewerking toezegde aan de staatsgreep van de Nationalisten. Door met een vrijwilligerslegioen van 40.000 requetes aan de burgeroorlog deel te nemen droeg hij in niet geringe mate bij tot Franco's overwinning.

Het Carlisme onder prins Xavier

Het waren voornamelijk de kleine welvarende Baskische boeren, door hun financiële en marktorganisaties nauw verbonden met de grote grondbezitters, die zich achter Xavier opstelden. Van de aanvang van de Spaanse burgeroorlog af bleken deze goed getrainde en door Mussolini bewapende requetes met hun heldhaftig fanatisme welkome bondgenoten van de Nationalisten. Aan het zelfstandig optreden van Xaviers troepen kwam echter al spoedig een einde toen Franco zich zelf aan het hoofd van de opstand stelde en in zijn streven naar een hechtere politieke en militaire organisatie de twee sterkste para-fascistische bewegingen - de Falange en de Carlisten - tot een nieuwe eenheid samensmolt. Daarmee verloren de Carlisten hun identiteit. Nadat zij al eerder hun eis hadden moeten laten vallen, dat de opstand de Carlistisch-monarchistische vlag zou voeren, werden zij nu ook gedwongen het blauwe uniform van de Falangisten te dragen. Slechts de rode baret, waarmee de Falangisten op hun beurt ook niet gelukkig waren, herinnerde nog aan de deelname van de Carlisten aan de strijd.

Zo weinig Franco zich tijdens de burgeroorlog aan de gevoelens van de requetes gelegen liet liggen, zo weinig hield hij ook tijdens de consolidatie van zijn bewind rekening met de eisen van Xavier. De rol van de Carlisten leek voor de zoveelste maal in de geschiedenis te zijn uitgespeeld. Slechts door hun jaarlijkse samenkomsten te

Montejurra, ter herdenking van het verdrag van 18 juli, bleven zij van hun bestaan blijk geven.

Toen Xavier in 1936 tot regent-pretendent van de Carlisten werd benoemd, ging een deel van de Carlistische aanhang over naar de "legitieme" monarchisten, naar Alfonso XIII de Alfonsisten genoemd. Zij hadden tegen Xavier voornamelijk bezwaar omdat hij in hun ogen meer Fransman dan Spanjaard was. In 1957, toen Xavier zijn zoon Hugo (Carlos) als zijn opvolger aanwees, liep opnieuw een groep Carlisten onder leiding van Graaf Rodezno over naar de officiële Alfonsistische pretendent, Don Juan. Dit voorbeeld werd een jaar later door 10.000 anderen gevolgd.

Een andere groep Carlisten, die de aanspraken van Xavier en Hugo (Carlos) niet wensten te erkennen, stelde een regentschapsraad in - het regentschap van Estella genaamd - die diende te waken over de vacature in het pretendentschap naar de vacante troon en moest uitzien naar een geschikte kandidaat.

Hoewel Xavier dus tijdens de burgeroorlog het Carlisme wel een groter aanzien gaf, nam de beweging tijdens zijn pretendentschap tengevolge van een aantal scheuringen toch in aanzienlijke mate in betekenis af.

Karakteristiek van het Carlisme

De adjectieven waarmee het Carlisme gewoonlijk wordt gekarakteriseerd, doen het kennen als een beweging die in het moderne Europa niet meer dan een regionale betekenis kan hebben.

De Carlistische beweging is traditionalistisch, ultra-monarchaal, ultra-katholiek, ultra-conservatief.

De geest van de beweging is sterk klerikaal. Tot op de dag van vandaag hebben leden van de Spaanse katholieke geestelijkheid er een belangrijke rol in gespeeld. Vooral de bindingen met de geestelijkheid van Navarra springen daarbij in het oog. In Navarra ook heeft het Carlisme zijn belangrijkste contacten met de "Opus Dei"-beweging (zie hieronder).

Het monarchistisch ideaal van de Carlisten houdt meer in dan

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 5^e jr.

een restauratie van de dynastie van de Bourbons. Wat de Carlisten zich voorstellen is een absolute monarchie met feodalistische trekken, het volstrekke koningschap, waarbij de monarch een patriarchale functie vervult en "als persoonlijke autoriteit het sociale recht uitoefent". (Uiteraard wordt met het oog op de vrijheid tot revolutie gesteld, dat wettige macht de toestemming van het volk behoeft.)

De Carlistische ideeën met betrekking tot de staat en maatschappij-opbouw zijn geïnspireerd op middeleeuws feodale instituten. "Wij moeten de sociale instituten nieuw leven inblazen", aldus Hugo (Carlos) in een boodschap van mei 1961. "Want de sociale democratie die wij nieuwe impulsen moeten geven, kan alleen steunen op het institutionele karakter van de organische eenheden van plaats en beroep. Het volk neemt hier alleen werkelijk aan deel als deze eenheden dwars door de publieke lichamen, die sociale functies vervullen, heenlopen. Want er zijn geen sociale klassen, alleen sociale functies".

Het Carlisme leeft in het verleden. Het is van vóór de Franse Revolutie, al dateert het van 1833. Het zegt echter zelf geen reactionaire revolutie te wensen, maar inspiratie te putten uit wat permanent is, n.l. de religie en de traditie.

In Navarra hebben de Carlisten een soort traditionalistische gemeenschap gesticht die zij als een voorbeeld beschouwen voor geheel Spanje.

De monarchie en de pretendents

De Carlistische aanspraken op de troon zijn ook onder de huidige omstandigheden niet geheel van imaginaire betekenis.

In 1947 sprak Franco zich uit voor continuering van de Spaanse monarchie en verklaarde, dat te gelegener tijd een (Bourbon) koning de tijdelijk vacante troon zou dienen in te nemen.

Volgens de in dat jaar aangenomen opvolgingswet zal bij de dood of het aftreden van Franco als staatshoofd een regentschapsraad worden ingesteld, die een koning kan installeren, die Spanjaard moet zijn, katholiek, van koninklijke bloede, trouw aan de principes van de Nationale Beweging (de Falange?) en tenminste dertig jaar oud.

Er zijn thans min of meer officieel zes pretendents voor de

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 50 jr.

Spaanse troon: twee zonen van Alfonso XIII, n.l. Jaime (die door ieder als geestelijk onbekwaam wordt beschouwd) en Juan Carlos en hun respectieve zonen Alfonso Carlos en Juan Carlos (die gehuwd is met Sophia van Griekenland). Voorts prins Xavier en diens zoon Hugo (Carlos), de verloofde van prinses Irene.

Als de meest waarschijnlijke kandidaat gold tot voor kort de oudere Don Juan. De laatste tijd lijkt zijn ster echter dalende te zijn. Het feit bijvoorbeeld, dat hij de bekende christen-democraat Gil Robles (voormalig supporter van Franco) na diens verbanning heeft ontslagen uit de kring van zijn adviseurs, heeft bij velen van zijn aanhangers kwaad bloed gezet.

De favoriet van Franco zelf schijnt wel de jongere Juan Carlos te zijn. Deze kandidaat heeft echter zijn leeftijd nog tegen. Hij is pas 25, terwijl de vereiste leeftijd, zoals opgemerkt, 30 jaar is.

Xavier en Hugo (Carlos) lijken een minder goede kans te maken. Zij hebben in Spanje tot nu toe slechts een regionale bekendheid genoten. Een eventueel huwelijk van Hugo (Carlos) zou echter de verhoudingen kunnen wijzigen.

De niet-Carlistische monarchisten verzetten zich uiteraard tegen een sterker pousseren van Don Hugo. Volgens hen is "prinses Irenes verloofde geen Spaanse edelman, zoals de buitenlandse pers wil doen geloven, maar een in Spanje wonende Fransman" (Franco zou geërgerd zijn over dergelijke uitlatingen).

Begalve de zes genoemde pretendentes zijn er wellicht nog andere gegadigden. Zoals hierboven reeds is gezegd acht het Carlistische regentschap van Estella tenminste geen van de zes genoemden aanvaardbaar.

De Carlisten en de Falange

In het voorgaande is reeds melding gemaakt van de fusie tussen de Carlisten en de Falangisten tijdens de Spaanse burgeroorlog. Daarbij werd er op gezinspeeld, dat geen van beide partijen met dit gedwongen huwelijk bijzonder gelukkig was. Hoewel de Falange een aantal doelstellingen en idealen met het Carlisme gemeen had, wenste zij zich daarmee namelijk niet op alle punten te identificeren.

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 5^e jr.

De Falange (in 1933 gesticht als een soort contra-revolutionaire beweging die ondermijning en omverwerping van de Republiek beoogde) was in 1934 gefuseerd met een oorspronkelijk antiklerikale beweging, de Junta de Ofensiva Nacional Sindicalista. Dit was een van de redenen waarom de gedwongen samensmelting van de Falange en het Carlisme de aanhangers van Xavier niet gelukkig kon maken. Daarbij kwam, dat de Falange lichtelijk socialistisch getint was. (Zij was blijkens haar oprichtingsmanifest onder meer voor nationalisaties op beperkte schaal.) Tenslotte was de Falange zo al niet anti-monarchistisch, dan toch zeker niet ultra-monarchistisch als het Carlisme met zijn anti-parlementaire instelling.

In de jaren na de burgeroorlog heeft de Falange sterk aan betekenis ingeboet. Zij is echter officieel de enige politieke partij (de Beweging) en heeft bijvoorbeeld ook de syndicaten onder contrôle. De enige (geoorloofde) oppositie die zij op het gebied van de arbeidersorganisatie ondervindt, komt van de zijde van de onafhankelijke HOAC (Hermandades Obreras de Accion Catolica - Arbeidersbroederschapen van de Katholieke Actie). Merkwaardig is, dat de Falange en de Carlistische beweging ook ten aanzien van dit punt zekere tegengestelde interessen hebben. Juist de Basken namelijk, die de meest hechte bindingen hebben met het Carlisme, zijn voornamelijk georganiseerd in de HOAC, die in hun provincies geleid worden door Basken en niet door vertegenwoordigers van "Madrid".

De Carlisten en de "Opus Dei"

Er is van verschillende zijden op gewezen, dat er bijzondere betrekkingen bestaan tussen de Carlistische beweging en "Opus Dei", een organisatie van katholieke leken, die zich vooral in Spanje een talrijke aanhang heeft verworven. Met name wordt daarbij de aandacht gevestigd op de verwantschap tussen het traditionele Spaanse katholicisme dat zich in Opus Dei concentreert en het Spaans-katholieke traditionalisme van de Carlistische requetes op een aantal belangrijke contacten in de persoonlijke sfeer en op bindingen tussen Carlisten en tot de Opus Dei behorende intellectuele kringen in Navarra. Dit alles wordt veelal als een kwalijke zaak beschouwd, gezien de ongunstige

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 57 jr.

reputatie die de Opus Dei zou genieten.

Een nadere beschouwing van de Opus Dei-beweging en haar raakpunten met het Carlisme moge hierin wat meer licht brengen.

De "Priesterlijke Sociëteit van het Heilig Kruis en het Werk Gods" (kortweg aangeduid als Opus Dei) werd in 1928 gesticht door de Spaanse geestelijke II. Ze was bedoeld als een lekenbeweging zonder politiek of Sociaal program. De leden kregen slechts de opdracht, evenals de eerste Christenen, te leren leven in een "heidense" omgeving en daarin hun Christelijke idealen uit te dragen.

II zocht zijn arbeidsterrein aanvankelijk in de achterbuurten en ziekenhuizen van Madrid. Hij kreeg echter al spoedig ahang vooral onder de universiteitsstudenten.

In 1941 kreeg de beweging de bisschoppelijke goedkeuring. Twee jaar later gaf ook Rome een attest van geen bezwaar af. In 1946 werd het hoofdkwartier van Opus Dei naar Rome verplaatst, hetgeen de beweging een internationale status gaf. Ze won nog aan aanzien toen ze als eerste erkend werd als een lekenorganisatie die voldeed aan de normen, neergelegd in de Romeinse Constitutie "Provida Mater Ecclesia" van 1947. Van toen af groeide ze geleidelijk uit tot een wereldorganisatie met leden in enkele tientallen landen (inclusief verschillende landen achter het IJzeren Gordijn).

De Opus Dei kan wellicht het best gekarakteriseerd worden als een lekenorde (hoewel er ook priesters toe behoren). De leden zijn in verschillende categorieën verdeeld waarvan er verschillende "kloosterlijke" geloften afleggen.

Elk lid is volkomen vrij in politicus te denken of te handelen naar zijn eigen persoonlijke overtuiging. De Opus Dei zelf voert geen politiek en wenst zich ook niet met enige politieke of sociale stroming te identificeren. Toelating van leden geschiedt zonder dat gelet wordt op rang of stand, huidskleur, beroep of politieke overtuiging. De beweging verwacht van haar leden slechts, dat zij, ieder op zijn eigen plaats in de samenleving, de leer van het evangelie in

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 4^e jr.

praktijk brengen, dus voorbeeldige Christenen trachten te zijn en zodoende de wereld helpen verbeteren.

In de praktijk blijkt de Opus Dei zich vooral te richten tot en weerklank te vinden bij studenten en intellectuelen. Te Pamplona bezit zij een eigen universiteit en verspreid over heel Spanje verscheidene scholen, in Rome een college waar enkele honderden studenten uit de gehele wereld een speciale opleiding ontvangen en in verschillende landen in Noord- en Zuid-Amerika, Azië en Afrika lagere scholen, scholen voor technisch onderwijs, instituten voor sociale wetenschappen en andere studiecentra. Bovendien heeft de beweging tientallen studentehuizen gesticht.

Het is duidelijk, dat een beweging die zich, ondanks haar brede opzet, op deze wijze specialiseert, onder bepaalde omstandigheden toch een sociale klasse kan gaan vormen en daardoor ook zelf draagster wordt van ideeën die in deze klasse worden ontwikkeld. Aan dit gevaar is de Opus Dei onder andere niet ontkomen in Spanje, waar zij een onbekend maar in elk geval groot aantal leden telt. Hier is zij sociaal-economische en politieke inzichten gaan vertegenwoordigen, waardoor zij - tegen de oorspronkelijke bedoelingen in - tot een factor in het politieke leven is geworden. Daardoor en vanwege het feit dat zij haar organisatie en activiteiten enigszins voor de buitenwereld pleegt af te schermen, is de Opus Dei hier voor veel katholieken een ergernis geworden en wordt zij door niet-katholieken vaak verdacht gemaakt of althans met argwaan bekeken. (In bepaalde kringen wordt zij wel de "witte vrijmetselarij" genoemd, een volstrekt onjuiste benaming, die zij zich niettemin door eigen schuld op de hals heeft gehaald.)

In Spanje heeft de Opus Dei zich te verdedigen tegen twee aantijgingen. Zij wordt ervan beschuldigd er ten eerste naar te streven haar belangrijkste leden op voorname regeringsposten te doen benoemen en ten tweede de universiteiten en andere hogere opleidingsinstituten onder contrôle te willen krijgen.

Woordvoerders van de Opus Dei ontkennen dit uiteraard ten sterkste.

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 50 jr.

Zij wijzen er daarbij op, dat de beweging juist het geheime lidmaatschap heeft ingesteld om te voorkomen, dat de leden, in welk milieu dan ook, een clan gaan vormen of vriendjespolitiek kunnen bedrijven. Bovendien, zo wordt gesteld, mag uit het feit, dat leden van de beweging hoge functies bekleden, nog niet de conclusie worden getrokken, dat zij hiertoe gekomen zijn in verband met of dank zij hun lidmaatschap van de Opus Dei.

Met betrekking tot de eerste beschuldiging kan het volgende worden opgemerkt. De Opus Dei is in Spanje van het begin af aan, evenals de Falange, bewogen door gevoelens van sociaal idealisme. Hoewel zij altijd eerst en vooral de nadruk heeft gelegd op de "persoonlijke heiliging" van haar leden, is dit ideaal altijd sociaal gezien: het evangelisch leven van de leden moest uitstralen in hun omgeving. Op die manier moest een ideale katholieke maatschappij (in traditionalistische zin) tot stand kunnen komen. Met het oog hierop heeft de beweging zich ook altijd ingezet voor een efficiënte en corruptie-vrije regering en gestreden tegen de bureaucratistische misbruiken van het Franco-regime.

Zij staat niet onwelwillend tegenover het Franco-regime zelf; integendeel, zij steunt het zelfs en haar steun schijnt door Franco dankbaar te worden aanvaard. In verschillende ministeries schijnen Opus Dei-leden in hoge functies werkzaam te zijn en hebben zij met succes de bureaucratistische corruptie bestreden (hetgeen vanzelfsprekend tot een zekere wrijving tussen de Falange en de Opus Dei aanleiding heeft gegeven). Steun aan Franco betekent overigens ook ondersteuning van diens ideeën met betrekking tot de restauratie van het koningschap, welke ideeën bijzonder goed passen in de aristocratische, traditionalistisch-katholieke idealen van de beweging.

Tenslotte kan worden opgemerkt, dat de Opus Dei voor Spanje een meer liberale economische politiek voorstaat en graag een toenadering van Spanje tot het Europa van de Zes zou zien.

Wat de tweede beschuldiging betreft: de invloed van de Opus Dei op het hogere onderwijs is onmiskienbaar. In hoeverre sprake is van

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 50 jr.

clan-vorming aan de verschillende universiteiten valt echter moeilijk te bepalen. Idealisme kan gemakkelijk tot fanatisme leiden. Het is dan ook niet uitgesloten, dat tot de Opus Dei behorende professoren zich soms al te aristocratisch gedragen en misbruik maken van een gezamenlijk overwicht. Zoveel is in elk geval zeker, dat zij op dit gebied blootstaat aan hardnekkige verdachtmakingen, hetgeen wel tot de nuchtere conclusie kan leiden, dat er van het een en ander iets waar moet zijn.

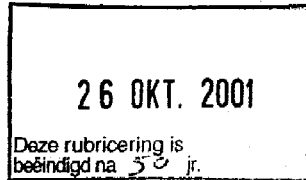
Zoals hierboven reeds is opgemerkt, bestaat er een duidelijke verwantschap tussen het traditionele Spaanse katholicisme, zoals dat belichaamd is in de idealen van de Opus Dei en het traditionalistische katholicisme van de Carlisten. Beide bewegingen zijn geïnteresseerd in het herstel van de monarchie. Er zijn persoonlijke contacten en er bestaan bovendien bindingen tussen Carlistische kringen en intellectuele, tot de Opus Dei behorende, kringen in Navarra.

Er zijn echter ook tegenstellingen aan te wijzen tussen de twee bewegingen.

Ten eerste is de Carlistische beweging op sociaal-economisch gebied ultra-conservatief, terwijl de Opus Dei daarentegen bepaald wel liberale en progressieve sociaal-economische denkbeelden huldigt.

Ten tweede - en dit wordt kennelijk altijd over het hoofd gezien - heeft de Carlistische beweging haar belangrijkste steunpunten in de Baskische provincies, maar hier is de Opus Dei-beweging juist bijzonder impopulair. Juist onder de Basken met hun separatistische instelling en hun afkeer van de centrale regering bestaat een diep wantrouwen tegen de Opus Dei die hier in de eerste plaats gezien wordt als een steunpilaar van deze regering.

Concluderend kan het volgende gesteld worden. Met het oog op het vermeende loge-achtige karakter van de Opus Dei heeft in verschillende beschouwingen over het Carlisme een zekere beduchtheid doorgeklonken voor de relaties tussen deze twee bewegingen. Hoewel de Opus Dei zekere onaangename trekken vertoont, wordt op dit punt kennelijk vaak overdreven. Bovendien zijn de relaties tussen Opus Dei en het Carlisme niet

zo nauw als meestal wel beweerd wordt.

Slotopmerkingen

Is het al te veel gezegd wanneer beweerd zou worden dat het monarchisme een belangrijke stroming is in het Spaanse politieke leven, het is zeker nog minder waar, dat het Carlisme veel te betekenen zou hebben. Het is thans niet veel meer dan een regionaal verschijnsel. Prins Xavier spreekt nauwelijks tot de verbeelding van de Spanjaarden. Zijn plotseling in het nieuws gekomen zoon Hugo was de meeste Spanjaarden even onbekend als de Nederlanders.

Niettemin staat het vast, dat de monarchie in Spanje, althans op papier, een goede kans maakt hersteld te worden. De Carlistische pretendentes zullen - dat is thans wel gebleken - al het mogelijke doen om betere papieren te bemachtigen dan zij tot nu toe bezaten. Dat een huwelijk van Don Hugo (Carlos) tot dat doel propagandistisch zal worden uitgebuit is buiten twiifel.

In verband hiermee zijn er redenen om te vermoeden, dat H.K.H. prinses Irene door de Carlistische beweging druk geadverteerd zal worden en haar persoon voor Carlistische doeleinden zal worden uitgebuit.

Opmerkelijk zijn haar contacten met vertegenwoordigers van de Opus Dei : onder andere behoort haar Spaanse II tot deze beweging.

Opmerkelijk is tenslotte, dat te Madrid een Carlistisch bureau geopend werd op de dag, dat de prinselijke verloving werd bekend gemaakt (in bepaalde Spaanse kringen werd in verband hiermee gesproken over mogelijke financiering uit middelen van prinses Irene) en dat de Carlisten sinds die dag een intensieve propaganda-campagne zijn gaan voeren.

26 februari 1964